

บทที่ 5

บทวิเคราะห์

ในบทนี้จะเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับการก่อเกิด และปัญหาพัฒนาการทางการเมืองของพรรคความหวังใหม่ ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น พรรคความหวังใหม่ เป็นพรรคการเมืองที่ถือกำเนิดเมื่อ ปี พ.ศ. 2533 มีอายุการจัดตั้งจนถึง พ.ศ. 2538 ประมาณ 4 ปีเศษ ซึ่งจัดว่าเป็นพรรคการเมืองที่เพิ่งก่อเกิดขึ้นในสังคมไทย แต่เป็นพรรคที่มีบทบาททางการเมืองมากพรรคหนึ่งในระบบการเมืองไทย

การวิจัยเรื่องนี้ได้ตั้งสมมุติฐานในการศึกษา 3 ประการ คือ

สมมุติฐานที่ 1. ลักษณะความเป็นผู้นำของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีส่วนส่งเสริมต่อการก่อสร้างพรรคความหวังใหม่

สมมุติฐานที่ 2. การก่อเกิดพรรคความหวังใหม่ มีลักษณะการรวมกลุ่มอุดมการณ์ในการพัฒนาทางการเมืองรูปแบบใหม่

สมมุติฐานที่ 3. พรรคความหวังใหม่ประสบปัญหานานาประการ ในการสร้าง ความเข้มแข็ง ให้แก่พรรคในกระบวนการทางการเมืองไทย

สมมุติฐานที่ 1

ลักษณะความเป็นผู้นำของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ¹ มีส่วนส่งเสริมต่อการก่อตั้ง พรรคความหวังใหม่ เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองไทยคนหนึ่งที่มีรากฐานอำนาจทางการเมืองมาจากการเป็นทหารในตำแหน่งสูงสุดชั้นสุดท้าย คือผู้บัญชาการทหารกองทัพบก และรักษาราชการผู้บัญชาการทหารสูงสุด วิเคราะห์ในแง่ทฤษฎีได้ว่า พลเอกชวลิตฯ เป็นผู้นำตามกฎหมาย

¹พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เกิด 15 พฤษภาคม 2475 เคยสอบได้ที่ 1 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก รับราชการทหารครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2497 ว่าที่ร้อยตรี 31 ปี ต่อมาติดยศ พลเอก พ.ศ. 2528 ได้รับตำแหน่งสูงสุดเป็นผู้บัญชาการทหารบก และรักษาราชการ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะที่อายุเพียง 55-56 ปี.

(legal leader)² โดยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นั้น เป็นผู้นำที่มาจากทหาร ซึ่งก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดของวงการได้ คือการก้าวเข้าไปสู่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงกว่าบุคคลอื่นในทางราชการ

นอกจากความเป็นผู้นำทางกฎหมายดังกล่าวแล้วคุณสมบัติส่วนตัวของ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ³ คือความมีมนุษยสัมพันธ์ ความเรียบร้อยความสุภาพ ทำให้ผู้บังคับบัญชาเอ็นดู และผู้ใต้บังคับบัญชารักใคร่ สมองไว ตัดสินใจรวดเร็ว และไม่ยอมให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์⁴ จากคุณลักษณะดังกล่าวซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำอย่างเต็มเปี่ยม พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ยังเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย (democratic leaders) ผู้นำแบบประชาธิปไตยนี้ยอมรับกันว่าเป็นแบบอย่างผู้นำที่ดี อำนวยผลในการบริหารงานมากที่สุดวิธีการทำงานของผู้นำประเภทนี้คือให้ความสำคัญ ความเห็นของกลุ่มเหนือกว่าของตัวเองและยอมรับความสำคัญของกลุ่มโดยเชื่อว่าความสำเร็จแห่งงานเกิดขึ้น เพราะพลังของกลุ่ม ผู้นำแบบประชาธิปไตย จึงมักจะยินยอมให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และกำหนดเป้าหมายขององค์กร ซึ่งทำให้เกิดการสนับสนุนและความเข้าใจอันดี อันจะเป็นพลังให้การบริหารงานบังเกิดประสิทธิผล ผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นผู้นำที่ใช้อิทธิพลจูงใจคน และใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละคนให้เป็นประโยชน์แก่องค์กรมากที่สุด

²รายละเอียดบทที่ 2 ที่กล่าวถึงผู้นำ. ผู้นำตามกฎหมาย (legal leaders) หมายถึงผู้ดำรงตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้าคน โดยกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนขององค์กร เช่น ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้จัดการหรือตำแหน่งอื่นๆ ที่มีหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาคนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวจะมีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นำประเภทนี้เป็นผู้นำที่องค์กรแต่งตั้งโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสม.

³รายละเอียดได้จากประโยชน์ มันคงดี, พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ขงเบ้ง ผู้พิชิตคอมมิวนิสต์ (กรุงเทพมหานคร : ป. สัมพันธ์พาณิชย์, 2531), หน้า 14-117 และบุญส่ง ภัทรสงคราม, ความหวังใหม่ : ชีวิต และผลงานพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก 2533), หน้า 29-31.

⁴เรื่อง วิทยาคม, นายจิว (กรุงเทพมหานคร : ธรรมนิติ 2533), หน้า 9.

ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้นำทางทหารอยู่นั้น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้ดำเนินงานทางด้านการพัฒนาประเทศที่ได้รับผลสำเร็จ คือ โครงการพัฒนาตอยตุง โครงการอีสานเขียว โครงการฮาร์ปปีนบาร์⁵ จากผลงานความสำเร็จในการดำเนินงานการพัฒนาประเทศดังกล่าวทำให้พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เมื่อลาออกจากตำแหน่งราชการในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแล้วจึงมารวบรวมกลุ่มต่างๆ ที่เป็นสมัครพรรคพวกให้สนับสนุนตนเอง (คือกลุ่มทหาร นักวิชาการ พลเรือน นักธุรกิจ) พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จึงได้รับการยอมรับ ทำให้การก่อตั้งพรรคความหวังใหม่เป็นไปด้วยความสะดวกและสำเร็จผลเป็นอย่างดี โดยพิจารณาได้จากการที่พรรคความหวังใหม่สามารถได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งเมื่อ 22 มีนาคม 2535 และ 13 กันยายน 2535 จำนวน 72 คน และ 51 คน ตามลำดับ

สมมุติฐานที่ 2

การก่อเกิดพรรคความหวังใหม่ มีลักษณะการรวมกลุ่มอุดมการณ์ในการพัฒนาทางการเมืองรูปแบบใหม่

ในระยะเริ่มแรกของการก่อตั้ง กล่าวได้ว่าพรรคความหวังใหม่เกิดขึ้นจากกลุ่มอุดมการณ์ประชาธิปไตย (ของกลุ่มทหาร นักวิชาการ พลเรือน นักธุรกิจ ฯลฯ) แต่เมื่อพรรคได้พัฒนาการเติบโตใหญ่ขึ้น มีคนหลายกลุ่มอาชีพมีความหลากหลายอุดมการณ์มากขึ้นทำให้อุดมการณ์คลายตัวลง เนื่องจากมีคนกลุ่มใหม่เข้ามา และยังเมื่อคนนอกกลุ่มอุดมการณ์ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยแล้วยังมีบทบาทในพรรค จนทำให้สมาชิกกลุ่มอุดมการณ์บางส่วนนั้นแยกตัวออกไป

การก่อเกิดพรรคความหวังใหม่ สามารถวิเคราะห์ในแง่ทฤษฎีได้ถึงแนวความคิดการก่อเกิดพรรคการเมืองได้ 2 แนวความคิดผสมกันขึ้น แนวคิดทฤษฎีการก่อเกิดพรรคเกี่ยวกับองค์การ (organizational theories) พรรคการเมืองในแนวนี้หมายถึง พรรคความหวังใหม่ที่ก่อเกิดมาจากการรวมตัวของผู้นำเช่นพรรคเสรีมนั่งคศิลา สมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม และพรรคความหวังใหม่ถือก่อเกิดแนวเดียวกัน เพราะตัวหัวหน้าพรรคเป็นผู้นำที่มาจากผู้นำที่เป็นทหาร ได้รวบรวมสมาชิกพรรคพวกส่วนหนึ่งที่เป็นกลุ่มทหาร ในขณะที่เดียวกันสามารถจะวิเคราะห์ได้ว่าพรรคความหวังใหม่ก่อเกิดด้วยประวัติศาสตร์ และสถานการณ์ (historical situational theories) ด้วย

⁵บุญส่ง ภัทรสงคราม, ความหวังใหม่ : ชีวิต และ ผลงานพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ (กรุงเทพมหานคร : กองทัพบก, 2533). หน้า 1-10.

ทฤษฎีนี้ได้กล่าวว่าการเมืองเป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ต่างๆ หลายประการ ได้แก่ วิกฤตการณ์เกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจ (legitimacy crisis) วิกฤตการณ์ในการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (integration crisis) หรือวิกฤตการณ์อันเกิดจากความต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง (participation crisis)

1. วิกฤตการณ์อันเกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจ (legitimacy Crisis) วิกฤตการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่ประชาชนมีความรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับความยุติธรรมในการให้บริการต่างๆ ของรัฐ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความไม่ชอบธรรมในการปกครองของรัฐบาลของตนนั่นเอง เมื่อประชาชนมีความรู้สึกอย่างนี้แล้ว ก็อาจจะรวมตัวกันต่อสู้เพื่อเรียกร้องความชอบธรรมต่าง ๆ ซึ่งจะยังผลให้เกิดวิกฤตการณ์ในการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (integration Crisis) ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

2) วิกฤตการณ์ในการรวมตัวกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Integration Crisis) เป็นผลมาจากวิกฤตการณ์อันเกี่ยวกับการสร้างความชอบธรรม ให้กับอำนาจตามที่กล่าวมาข้างต้น กล่าวคือ เมื่อประชาชนไม่พอใจรัฐบาล และมีความเชื่อว่ารัฐบาลไม่มีความชอบธรรมที่จะบริหารการปกครองประเทศอีกต่อไปก็จะมีกรรวมตัวกันในบางกลุ่มของประชาชน ซึ่งมีความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในแนวทางกว้างๆ ซึ่งเห็นว่าควรจะได้รวบรวมกันเป็นพรรคการเมืองเพื่อหาโอกาสจัดตั้งรัฐบาล เพื่อนำเอาความคิดเห็นทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมนั้นๆ ไปบริหารประเทศแทนที่ การรวมพลังความคิดเห็นในด้านต่างๆ เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อผลสำเร็จในการต่อสู้ทางการเมืองนี้ ทำให้เกิดพรรคการเมืองขึ้นในที่สุด

พรรคความหวังใหม่นั้นรวมตัวขึ้นภายใต้วิกฤตการณ์ที่รัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กำลังประสบปัญหาความชอบธรรมในการบริหารประเทศด้วยปัญหาคอร์รัปชัน และรัฐบาลถูกทำทลายอำนาจจากฝ่ายทหาร พรรคความหวังใหม่ได้ก่อเกิดขึ้นมาในช่วงสถานการณ์ดังกล่าว จึงถือได้ว่าพรรคความหวังใหม่เกิดขึ้นตามทฤษฎีเกี่ยวกับองค์การ และก่อเกิดด้วยทฤษฎีประวัติศาสตร์และสถานการณ์ (historical situational theories) การก่อเกิดพรรคความหวังใหม่ ได้มีรูปแบบลักษณะอุดมการณ์ในการพัฒนาทางการเมือง ในรูปแบบใหม่ที่เน้นถึงการประกาศทำสงครามกับความยากจน กอบกู้ประเทศชาติและประชาชนให้พ้นจากความยากจนขาดแคลน และล้าหลัง สู่ความไพบูรณ์รุ่งเรืองมั่งคั่งและประเทศมั่นคง ซึ่งพรรคความหวังใหม่ได้เน้นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาคือการมุ่งหวังให้ประชาชนพ้นจากความยากจน^๖ ดังที่รายละเอียดของอุดมการณ์และนโยบายของพรรค

^๖ ธงชัย สุคนธาภิรมย์. สารจากกองประชาสัมพันธ์ (เอกสารจากพรรคความหวังใหม่), 7 พฤษภาคม 2533, หน้า 1.

อุดมการณ์ของพรรคความหวังใหม่⁷

“พรรคความหวังใหม่” มีอุดมการณ์ว่าจะยึดมั่นและเทิดทูนหลักยุทธศาสตร์พระราชทาน “ประเทศมั่นคง ประชาชนมั่งคั่ง” เป็นอุดมการณ์ของพรรค

พรรคจะร่วมกับพี่น้องประชาชน พรรคการเมือง กลุ่มการเมือง และองค์กรต่าง ๆ ดำเนินการทั้งปวง เพื่อไปสู่อุดมการณ์ให้สำเร็จ

ปณิธานของพรรคความหวังใหม่

เพื่อดำเนินการทั้งปวงไปสู่อุดมการณ์ “ประเทศมั่นคง ประชาชนมั่งคั่ง” “พรรคความหวังใหม่” ตั้งปณิธานอันแน่วแน่ว่า “จะรับใช้มวลมหาประชาราษฎร์ จะสร้างชาติให้มั่งคั่งมีศักดิ์ศรี จะเทิดทูนทุกพระองค์วงศ์จักรี จะกอบกู้คุณความดีในแผ่นดิน” คณะกรรมการบริหารพรรค สมาชิกพรรค ผู้ปฏิบัติงานของพรรคและเยาวชนของพรรคจะยึดมั่นในปณิธานดังกล่าว และจะปฏิบัติตนตามปณิธานนี้อย่างมั่นคงด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โดยถือเอาประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนเป็นที่ตั้ง

นโยบายของพรรคความหวังใหม่

เพื่อบรรลุถึงอุดมการณ์ “ประเทศมั่นคง ประชาชนมั่งคั่ง” พรรคความหวังใหม่ จึงได้กำหนดแนวนโยบายของพรรคไว้ “พรรคความหวังใหม่” ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พรรคความหวังใหม่เคารพ และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์องค์พระมหากษัตริย์และพระบรมราชวงศ์ ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะสูงสุด เป็นเอกลักษณ์ของชาติและเป็นศูนย์รวมแห่งความสามัคคีของชนในชาติ พรรคความหวังใหม่ มุ่งที่จะปรับปรุงระบบบริหารราชการแผ่นดิน เน้นหลักการกระจายอำนาจให้ความคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนดำเนินการให้กระบวนการยุติธรรมเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำโดยฝ่ายใด พัฒนาความเข้มแข็งในกองทัพมุ่งสร้างสันติภาพและพยายามแก้ปัญหา ระหว่างประเทศโดยสันติวิธี

อุดมการณ์ประชาธิปไตยของพรรคความหวังใหม่ได้คลายตัวลงเนื่องมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์ และยังเมื่อมีคณอกกลุ่มอุดมการณ์ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ยังมีบทบาท ในพรรคมากขึ้น จนทำให้สมาชิกกลุ่มอุดมการณ์บางส่วนแยกตัวออกไป

⁷เอกสารจากพรรคความหวังใหม่ 2535, หน้า 1-10.

สรุป

กล่าวโดยสรุป การก่อตั้งพรรคความหวังใหม่เกิดขึ้นจากกลุ่มอุดมการณ์ประชาธิปไตย (ของกลุ่มทหาร นักวิชาการ พลเรือน นักธุรกิจ) นั้นเป็นความจริง แต่เมื่อถึงสมัยการเลือกตั้ง เมื่อมีคนหลายกลุ่มเข้ามาร่วม และบางส่วนได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้อุดมการณ์ คลายตัวลง (เนื่องจากมีคนใหม่กลุ่มใหม่เข้ามา) และยิ่งเมื่อมีคนนอกกลุ่มอุดมการณ์ได้เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยยิ่งมีบทบาทในพรรคมากขึ้นจนทำให้สมาชิกกลุ่มอุดมการณ์บาง ส่วนแยกตัวออกไป

สมมติฐานที่ 3

พรรคความหวังใหม่ประสบปัญหานานาประการ ในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่พรรคใน กระบวนการทางการเมืองไทย

สภาพการณ์ทั่วไป

การดำเนินงานของพรรคความหวังใหม่นั้น พรรคความหวังใหม่ได้ดำเนินบทบาททาง การเมือง แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

1. ช่วงที่ดำเนินงานเป็นพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ภายหลังมีการเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535
2. ช่วงที่ดำเนินงานเป็นพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล ภายหลังการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535

ในช่วงการดำเนินบทบาททางการเมืองของการเป็นพรรคการเมืองฝ่ายค้าน และพรรค การเมืองฝ่ายรัฐบาล พรรคความหวังใหม่ประสบปัญหาความแตกแยกภายใน การแตกแยกภายใน พรรคความหวังใหม่ ส่งผลให้อุดมการณ์คลายตัวลง ทำให้พรรคลดความเข้มแข็งลงมาก

การวิเคราะห์การดำเนินงานของพรรคความหวังใหม่ เป็นช่วงที่ดำเนินงานเป็น พรรค ฝ่ายค้าน ภายหลังการเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 กับบทบาทในการขับไล่พลเอกสุจินดา คราประยูร ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ผลงานของพรรคความหวังใหม่ในฐานะที่เป็นพรรคการเมืองฝ่ายค้าน พรรคความหวัง ใหม่ ได้แสดงบทบาทในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ โดยมีพรรคการเมือง 4 พรรค คือ พรรคความ หวังใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรม และพรรคเอกภาพ ได้ออกแถลงการณ์คัดค้าน นายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง และใน 20 เมษายน 2535 สี่พรรคฝ่ายค้านดังกล่าว ได้ร่วมกับคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) และสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่ง

ประเทศไทย (สนนท.) จัดปราศรัยใหญ่ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า โจมตีพลเอกสุจินดาฯ อย่างหนัก โดยได้ออกไปสเตอร์เชิญชวนแจกจ่ายให้ประชาชนทั่วไปมีความว่า "พรรคฝ่ายค้าน 4 พรรค ความหวังใหม่ พลังธรรม ประชาธิปไตย เอกภาพ นิสิตนักศึกษา พ่อค้าประชาชน ข้าราชการ และทหารบางส่วนบีบให้ พล.อ.สุจินดาฯ ต้องลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี^๘ โดยใน 23 เมษายน 2535 พรรคความหวังใหม่และพรรคการเมืองฝ่ายค้านได้ร่วมกันยื่น ข้อแก้ไขรัฐธรรมนูญ ใน 4 ประเด็นคือ

1. ประธานรัฐสภามาจากประธานสภาผู้แทนราษฎร
2. ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในสมัยที่สองให้ยื่นกระทู้และญัตติได้
3. ลดอำนาจวุฒิสมาชิกให้เหลือเฉพาะการกั้นกรองกฎหมาย
4. นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร^๙

จะสังเกตได้ว่าการแสดงการคัดค้านของพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้ามนั้นได้กระทำทั้งในสภา และนอกสภา โดยนอกสภานั้นก็จะร่วมกับองค์กรต่างๆ ในการต่อต้าน ซึ่งมีคณะกรรมการ รณรงค์ เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนนท.) ซึ่งออกมาตราการต่อต้านต่างๆ เช่น เสนอขอให้ประชาชนบีบแตรรถทุกครั้งที่ผ่านมาเนียบรัฐบาล รัฐสภา สวนรื่นฤดี นอกจากนี้ พรรคฝ่ายค้านได้มีการออกไปอภิปรายตามจังหวัดต่างๆ สำหรับพรรคความหวังใหม่ได้มีการประชุมพรรคและมีมติให้พลเอกสุจินดาฯ กราบพระยุคลงสมัครรับเลือกตั้ง โดยให้พลเอกสุจินดาฯ เลื่อนลงได้ในทุกเขต สำหรับพลตรีจำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมในขณะนั้นได้ประกาศอดอาหารประท้วง โดยดื่มน้ำอย่างเดียว พร้อมๆ กับเขียนจดหมายลาตายภายใน 7 วัน ขณะเดียวกันพรรคร่วมฝ่ายค้าน ครป. และ สนนท. ได้จัดปราศรัยใหญ่ขึ้นอีกที่ท้องสนามหลวง ใน 4 พฤษภาคม 2535 ปรากฏว่ามีประชาชนเข้าร่วมชุมนุมเต็มท้องสนามหลวง โดยมีเนื้อหาโจมตี พลเอกสุจินดาฯ ไล่ให้ออกไปจากนายกรัฐมนตรี หลังการอภิปราย พลตรีจำลองฯ ได้เดินทางมาร่วมอดอาหารกับเรืออากาศตรีฉัตรลาด วรฉัตร ที่หน้ารัฐสภา การอดอาหารของพลตรีจำลองฯ ในครั้งนี้ได้เพิ่มความเข้มในการต่อต้านนายกรัฐมนตรีคนกลางอย่างสูงกลุ่มนักวิชาการ ปัญญาชนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดได้เริ่มรณรงค์ต่อต้านพลเอกสุจินดาฯ อย่างจริงจัง การต่อต้านขยายตัวลุกลามไปเกือบทุกจังหวัดทั่วประเทศ

^๘ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, "ลำดับเหตุการณ์จากเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 ถึง "พฤษภาคมปีพ" 2535," บันทึกเหยี่ยวข่าว (กรุงเทพมหานคร : สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, 2535), หน้า 19-258.

^๙ เรื่องเดียวกัน. หน้า 202.

การดำเนินการต่อต้านของพรรคการเมือง ได้ดำเนินเรื่อยมาทั้งในสภา และนอกสภาซึ่งในส่วนใหญ่ในสภานั้นที่สำคัญคือใน 6 พฤษภาคม 2535 มีการแถลงนโยบายของรัฐบาลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านได้ร่วมกันลุกออกจากที่ประชุมเป็นการประท้วงเมื่อพลเอกสุจินดา คราประยูรแถลงนโยบายเมื่อแถลงจบก็เข้าประชุม และอภิปรายโจมตีพลเอกสุจินดา คราประยูรอย่างดุเดือด ซึ่งขณะเดียวกันที่หน้ารัฐสภาที่มีการชุมนุมประท้วงของประชาชนหลายหมื่นคน สำหรับการแถลงนโยบายของรัฐบาล พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้แถลงตอบโต้ฝ่ายค้านว่า มีหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านบางพรรคต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นแบบ "สภาเปรซิเดียม" และบางคนกำลังก่อตั้ง "ลัทธิศาสนาใหม่"¹⁰ จึงจำเป็นต้องเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความไม่พอใจกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคฝ่ายค้านเป็นอย่างมาก มีการโห่ไล่ พลเอกสุจินดา คราประยูร กลางสภาจนนายอุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภาสั่งปิดการประชุมทันที ซึ่งปรากฏว่าคำแถลงของพลเอกสุจินดา คราประยูร นี้ได้สร้างความไม่พอใจกับประชาชนมากขึ้นด้วย พรรคพลังธรรม ซึ่งมีพลตรีจำลอง ศรีเมือง เป็นหัวหน้าพรรค ได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มในนาม "สมาพันธ์ประชาธิปไตย" มีแกนนำ 7 คน ประกอบด้วย พลตรีจำลอง ศรีเมือง นายแพทย์เหวง โตจิราการ นายแพทย์สันต์ หัตถิรัตน์ นายประทีป อึ้งทรงธรรม นายปริญญา เทวนฤมิตรกุล นางสาวจิตราวดี วรรณิตร และนายสมศักดิ์ โกศัยสุข¹¹ พลตรีจำลอง ศรีเมือง ในฐานะหัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ประกาศอดอาหารประท้วง โดยดื่มน้ำอย่างเดียว พร้อมกับเขียนจดหมายลาตาย ภายใน 7 วัน เพื่อให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออกจากตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีเพราะถือเป็นการสืบทอดอำนาจเผด็จการของกลุ่มรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) พลตรีจำลอง ศรีเมือง ได้เริ่มอดอาหารประท้วงอยู่ที่บริเวณหน้ารัฐสภา ตั้งแต่ 4 พฤษภาคม 2535 และใน 18 พฤษภาคม ทางรัฐบาลได้ออกประกาศจับแกนนำทั้งหมด รวมทั้งพลตรีจำลอง ศรีเมือง จนในที่สุดเหตุการณ์ที่ได้ลุกลามบานปลายไปจนในที่สุด ฝ่ายต่อสู้เรียกร้องขับไล่พลเอกสุจินดา คราประยูร ได้รับชัยชนะ พรรคความหวังใหม่ในฐานะพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ได้แสดงบทบาทสนับสนุนต่อสู้เรียกร้องขับไล่เผด็จการ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ส่งผลในด้านบวกต่อพรรคความหวังใหม่ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ 13 กันยายน 2535

การเลือกตั้งครั้งนี้นับได้ว่า เป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญที่สุดของรอบปีนี้ เพราะว่าปัจจัยทางการเมืองมีผลโดยตรงต่อฐานคะแนนเสียงของพรรคการเมืองที่เข้าร่วมต่อสู้ เมื่อเหตุการณ์ 7-21 พฤษภาคม 2535 ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่าง "ฝ่ายเทพ" และ "ฝ่ายมาร" โดยเฉพาะฝ่ายนิยมอำนาจเผด็จการได้ใช้อำนาจปราบปรามประชาชนด้วยความรุนแรง ฉะนั้นการเมืองกับการ

¹⁰ ประทุมพร วัชรเสถียร, "สภาเปรซิเดียม," มติชน (27 พฤษภาคม 2535), หน้า 15.

¹¹ ประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์, ลำดับเหตุการณ์, หน้า 205.

เลือกตั้งครั้งนี้จึงเป็นเครื่องชี้วัดความนิยมต่อพรรคการเมืองได้เป็นอย่างดี พรรคความหวังใหม่ก็เป็นพรรคการเมืองที่มีบทบาทการต่อสู้ด้วยความอดทน จากสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น การต่อสู้กันระหว่างฝ่ายธรรมะกับฝ่ายอธรรม ที่ได้ต่อสู้ทางการเมืองมายาวนานสามารถทำให้ประชาชนได้ชัยชนะและพรรคการเมืองบางพรรคได้ออกมาโจมตีพรรคความหวังใหม่อย่างหนักเป็นบทบาทขอพรรคความหวังใหม่กับการเลือกตั้งครั้งสำคัญ หลังจากผ่านเหตุการณ์พฤษภาเลือดเป็นการใช้กลยุทธ์ทางการเมืองที่ไม่เป็นธรรมกับอีกฝ่ายหนึ่ง ในการเลือกตั้งเมื่อ 13 กันยายน 2535 พรรคความหวังใหม่ได้ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และได้รับเลือกตั้งเข้ามาถึง 51 คน

การดำเนินงานทางรัฐสภาของพรรคความหวังใหม่

พรรคความหวังใหม่ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อรัฐสภาทั้งหมด 23 ร่างพระราชบัญญัติ¹²

1. ร่างพระราชบัญญัติจัดหางาน และคุ้มครองคนหางาน
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
2. ร่างพระราชบัญญัติเงินตรา
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
3. ร่างพระราชบัญญัติเงินทดแทน
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
4. ร่างพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
5. ร่างพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดอำนาจเจริญ
(นายสนธิ จันทรวงศ์ กับคณะเป็นผู้เสนอ)
6. ร่างพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดสระแก้ว
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
7. ร่างพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดหนองบัวลำภู
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)

¹²“กองการเมือง” สรุปผลงานกิจกรรมทางรัฐสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคความหวังใหม่ ปี 2536. หน้า 1-225.

8. ร่างพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดหนองบัวลำภู
(นายเฉลิมพล สนิทวงศ์ชัย กับคณะเป็นผู้เสนอ)
9. ร่างพระราชบัญญัติการเคหะแห่งชาติ
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
10. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
11. ร่างพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
12. ร่างพระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่และกิจการบริหารบางส่วน ของกระทรวงมหาดไทยไปเป็นของกระทรวงแรงงาน
(คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ)
13. ร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม แก่ผู้กระทำความผิดเนื่องในการชุมนุมกันระหว่าง
17-21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535
14. ร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน
(นายวิทยา ชันอาสา กับคณะเป็นผู้เสนอ)
15. ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารกิจการศาสนาอิสลาม
(นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์ กับคณะเป็นผู้เสนอ)
16. ญัตติด่วน ขอให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวประมง
(นายมณฑล ไกรวัตนุสสรณ์ กับคณะเป็นผู้เสนอ)
17. ญัตติด่วน เรื่องขอให้สภาย ตั้งคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาจัดงานเฉลิมฉลอง
เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลมหาราชจะครองราชย์ครบ
50 ปี (นายฉัตรชัย เอียสกุล กับคณะเป็นผู้เสนอ)
18. ญัตติด่วน เรื่องขอให้สภาย พิจารณาแก้ไขปัญหานักเรียนมัธยม
(นายอรรถสิทธิ์ ททรัพย์สิทธิ์ กับคณะเป็นผู้เสนอ)
19. ญัตติด่วน เรื่องให้แต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญแก้ไขปัญหาราคายางตกต่ำ
(นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์ กับคณะเป็นผู้เสนอ)
20. ญัตติด่วน เรื่องขอให้ตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อหามาตรการควบคุมและป้องกัน
การระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย
(นายวิชัย ชัยจิตวณิชกุล กับคณะเป็นผู้เสนอ)

21. ญัตติด่วน เรื่องขอให้สภาฯ ตั้งคณะกรรมการวิสามัญศึกษาและหาทางแก้ไข การตอบโต้ทางการค้าของสหรัฐอเมริกา (นายวิทยา ชันอาสา กับคณะเป็นผู้เสนอ)
22. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล (พลตำรวจเอก ประมาณ อติเรกสาร กับคณะเป็นผู้เสนอ)
23. ญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีทั้งคณะ (พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ กับคณะเป็นผู้เสนอ)¹³

พรรคความหวังใหม่กับการเข้าร่วมรัฐบาลนายชวน หลีกภัย

ในการเข้าร่วมบริหารงานของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในสมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พลเอกชวลิตยงใจยุทธ นั้นถูกพรรคการเมืองฝ่ายค้านโจมตีมากที่สุดว่าไม่มีความสามารถในการที่จะรักษาความสงบสุขในฐานะกระทรวงที่ต้องดูแลความสงบสุขให้กับประชาชนการเกิดระเบิดแต่ละครั้ง เป็นการข่มขู่ทำลายล้างฝ่ายรัฐบาล และประชาชนให้ตกอยู่ในอาการหวาดกลัว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ การระเบิดเกิดขึ้นอย่าง ทำหายถึง 3 ครั้ง

ระเบิดลูกที่ 1 เกิดขึ้นที่ป้อมยาม ใกล้กระทรวงมหาดไทย เมื่อ 9 ตุลาคม 2535¹⁴ ผู้ที่วางระเบิดได้ใช้ระเบิด ทีเอ็น ที. ระเบิดป้อมยามกระทรวงมหาดไทย ทางตำรวจได้สงสัย และจับตัว ส.ท.สลับ กองพิมพ์ ทหารประจำกรมการรักษาดินแดน พร้อมระเบิด ทีเอ็น ที. เครื่องปอนด์ และจากการสืบทราบของกรมตำรวจพบว่า ส.ท.สลับ เป็นลูกน้องเก่าของทหารคนหนึ่งซึ่งมีความสนิทสนมกับกลุ่มอำนาจเก่า¹⁵

การระเบิดครั้งที่ 2 ในสถานทูตพม่า เป็นเรื่องการเมืองระหว่างประเทศที่มีความเกี่ยวพันกับการเมืองไทย เนื่องจากจากประเทศไทยกับประเทศพม่ามีพรมแดนใกล้ชิดกัน และประเทศพม่านั้นได้ทำการกวาดล้างสิทธิมนุษยชนและนักศึกษาที่หลบหน้าเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ไม่สามารถกระทำการโต้ตอบกับรัฐบาลพม่าที่กรุงย่างกุ้งได้ จึงได้มาปะระเบิดที่สถานทูตพม่าแทน

¹³เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁴หลักไต่ 11 (24-30 ตุลาคม 2535), หน้า 16.

¹⁵"ระเบิดเวลาในพรรค มท.-สถานทูตพม่าจับ ส.ท." หลักไต่ 11 (24-30 ตุลาคม 2535), หน้า 15-16.

การปาระเบิดนั้นมาถึง 3 ครั้งมาแล้ว ครั้งนี้เป็นครั้งที่ 3 เมื่อ 18 ตุลาคม 2535 การปาระเบิดครั้งนี้อาจมีสาเหตุหลักใหญ่มาจากการที่นางอ่อง ซาน ซูจี ซึ่งเป็นผู้นำ นักต่อสู้เพื่ออิสรภาพของพม่าได้ถูกรัฐบาลพม่ากักขังบริเวณภายหลังจากที่ได้รับรางวัลโนเบล สาขาสันติภาพประจำปี ค.ศ.1991 ใน 22 ตุลาคม 1991 แต่การระเบิดครั้งที่ 2 ยังไม่ทันที่ทางตำรวจจะจับตัวผู้ร้ายได้ก็มีการระเบิดครั้งที่ 3 เกิดขึ้นอีก

การระเบิดครั้งที่ 3 ที่ท่ารถเมลล์ สาย 4 เป็นการระเบิดครั้งร้ายแรงที่สุดในบรรดา 3 ครั้ง เป็นการระเบิดกลางกรุง คนร้ายได้วางระเบิดบนรถเมลล์ เบอร์ 4 เมื่อเวลา 14.45 น. 23 ธันวาคม 2535 การวางระเบิดครั้งนี้ทำให้มีประชาชนล้มตายทันที 4 ศพ เป็นการวางระเบิดแสวงเครื่องที่มีเป้าหมายในการทำลายชีวิตมนุษย์เพื่อเป็นการข่มขู่ การวางระเบิดครั้งนี้เป็นการข่มขู่ประชาชน¹⁶ เพราะสร้างความสับสนให้กับประชาชน

ปัญหาพัฒนาการของพรรคความหวังใหม่

จากแนวความคิดของ ลาปา ลอมบารา และไวเนอร์ เชื่อว่า การพัฒนาทางการเมืองต้องอาศัยการมีพรรคการเมือง และพยายามชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาของพรรคการเมืองเป็นผลของกระบวนการพัฒนาของระบบการเมือง และในทางกลับกันการพัฒนาทางการเมืองย่อมขึ้นอยู่กับการเมืองของพรรคการเมืองนั่นเอง¹⁷

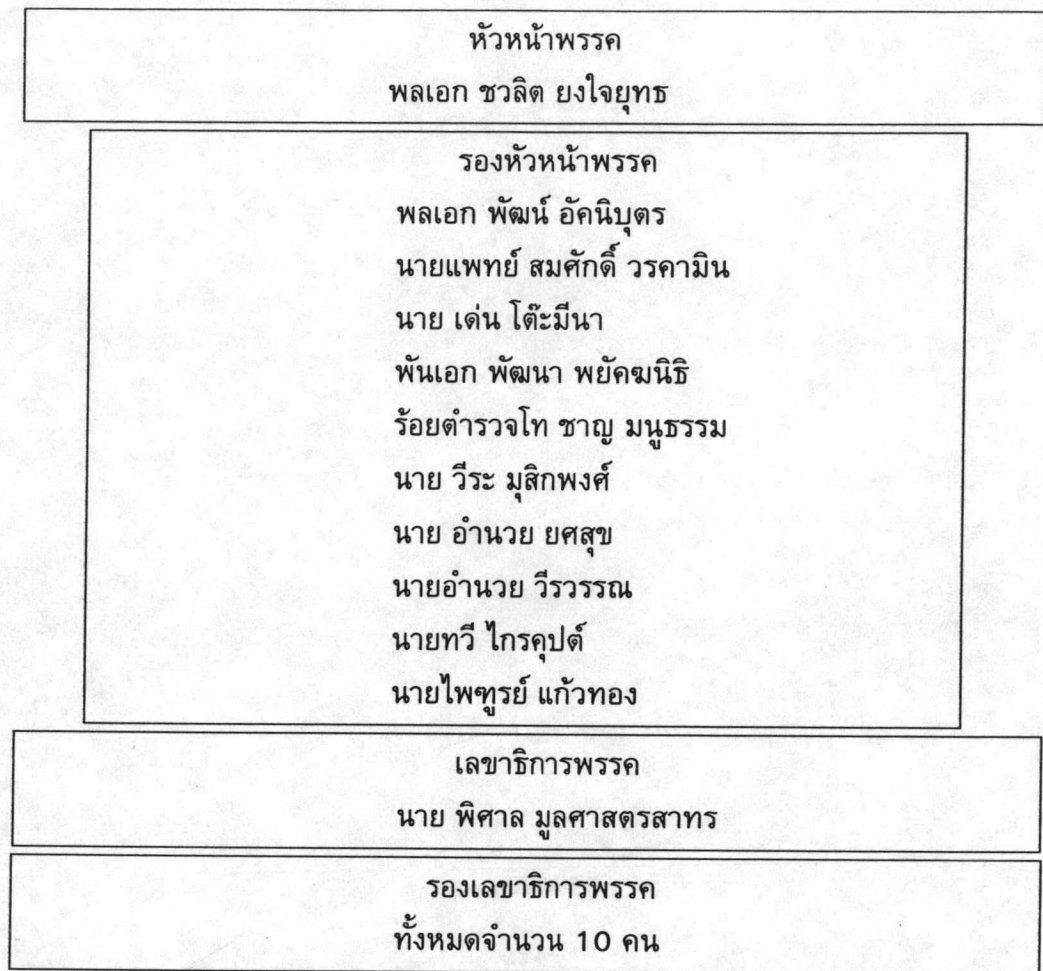
ฮันดิงตัน ได้กล่าวถึงลักษณะของสังคมที่มีการพัฒนาทางการเมืองว่า จะต้องเป็นสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ มีความสลับซับซ้อนและรวมกันเป็นปึกแผ่นมากพอที่จะสนองตอบและควบคุมการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มต่างๆ ได้ รวมทั้งสนับสนุนและส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและทางเศรษฐกิจด้วย ฮันดิงตัน ยังได้เน้นถึงการจัดระเบียบทางการเมือง ซึ่งจะทำให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมีความมั่นคง โดยที่ฮันดิงตันเห็นว่า ตัวจักรสำคัญในการจัดระเบียบทางการเมืองดังกล่าวนี้ คือ การสร้างสรรสถาบันทางการเมืองถ้าหากสถาบันทางการเมืองมีลักษณะดังกล่าว มีความมั่นคง โดยที่ฮันดิงตันเห็นว่า ตัวจักรสำคัญในการจัดระเบียบทางการเมืองดังกล่าวนี้ก็จะทำให้ระบบการเมืองสามารถพัฒนาต่อไปได้

¹⁶ เติลินิวส์ (24 ธันวาคม 2535), หน้า 1, และมติชน (24 ธันวาคม 2535), หน้า 1.

¹⁷ Joseph G. LaPalombara and Myron Weiner, eds, *Political Parties and Political Development* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1966), p. 6.

พรรคความหวังใหม่ เปรียบเสมือนพรรคการเมืองที่ก่อเกิดขึ้นมาท่ามกลางความขัดแย้งของสังคม ในขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2533 ก่อนหน้าที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) จะเข้าทำการยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เพียงไม่นาน เนื่องจากพรรคความหวังใหม่เป็นพรรคที่ก่อเกิดมาจากพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และกลุ่มทหารที่เป็นเพื่อนสนิทและผู้ที่สนใจทางการเมืองกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยพลเอกพัฒนา อัครนิบุตร์ นายแพทย์สมศักดิ์ วรคามิน นายเด่น โต๊ะมีนา พันเอกพัฒนา พัฒคมณีธิ ร้อยตำรวจโทชาญ มนุธรรม นายวีระ มุสิกพงศ์ นายอำนวยการ ยศสุข นายอำนวยการ วีรวรรณ นายทวี ไกรคุปต์ นายไพฑูรย์ แก้วทอง นายพิศาล มูลศาสตรสาทร นายเสริมศักดิ์ การุณ ดร. พีรพันธุ์ พาลุสุข นางระวี กิ่งคำวงศ์ นายธวัชวงศ์ ณ เชียงใหม่ นายเฉลิมพล สนิทวงศ์ชัย นายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ นายขุนทอง ภูผิวเดือน นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม นายสุติน ภูยกุธานนท์ นายอารีเพ็ญ อุดรสินธุ์ รวมทั้งหมด 22 คน¹⁸ การที่คณะทหารและหัวหน้าพรรคความหวังใหม่มีพื้นฐานชีวิตการดำเนินงานทหารมายาวนาน มีผลต่อโครงสร้างของพรรคความหวังใหม่ การจัดโครงสร้างองค์กรของพรรคความหวังใหม่ ในการก่อตั้งพรรคใหม่ ศูนย์การนำของพรรคความหวังใหม่มีคณะบุคคลล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีประสบการณ์ทางการเมืองที่มีความหลากหลายทางด้านอาชีพ เช่น กลุ่มทหาร และข้าราชการบำนาญ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และนักธุรกิจ

¹⁸สัมภาษณ์ นายวันมะหะมัดนอร์ มะทา. 20 ธันวาคม 2537.

รูปที่ 5.1 กรรมการบริหารพรรคความหวังใหม่ พ.ศ. 2537

ถึงแม้ว่าพรรคความหวังใหม่ เพิ่งจะกำหนดมาไม่นาน แต่พรรคก็ได้มีการจัดองค์กรในรูปสาขาพรรค¹⁹ และประโยชน์ของสาขาพรรคจะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและข่าวสารต่างๆ ป้อนให้กับพรรค สาขาพรรคมีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น และสามารถหาข้อมูล ที่ถูกต้องหรือ

¹⁹ในการก่อตั้งพรรคความหวังใหม่ ใน พ.ศ. 2533 ทางพรรคได้เปิดสาขา/ศูนย์ประสานงานพรรคฯ ในภูมิภาคถึง 4 สาขาดังนี้ คือ 1. เปิดสาขา/ศูนย์ประสานงาน (ภาคกลาง) สาขาอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร เมื่อ 21 พฤศจิกายน 2533 2. เปิดสาขา/ ศูนย์ประสานงาน (ภาคเหนือ) เมื่อ 26 พฤศจิกายน 2533 ณ สำนักงานเลขที่ 49 ถนนจามเทวี ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง 3. เปิดสาขา/ศูนย์ประสานงาน (ภาคใต้) สาขาเมื่อ 2 พฤศจิกายน 2533 ณ สำนักงานเลขที่ 2/1 ถนนตรีรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 4. เปิดสาขา/ศูนย์ประสานงาน (ภาคใต้) ที่ 3 สาขาจังหวัดสงขลา เมื่อ 28 พฤศจิกายน 2533 ณ สำนักงานเลขที่ 34 ถนนจุดิอนุสรณ์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.

ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดในท้องถิ่นมากกว่าแหล่งใดของพรรค การที่พรรคไม่มีสาขาจะทำให้พรรคได้ข้อมูลที่อาจผิดพลาดหรือไม่ทันสมัยได้ นอกจากนี้การเสนอป้อนข่าวสารและข้อมูลให้พรรคจะช่วยให้พรรคได้มีโอกาสปรับปรุงนโยบายให้ทันสมัยและอยู่ในความนิยมของประชาชนเสมอ และสาขาพรรคยังส่งผลดีต่อพรรคความหวังใหม่ประการหนึ่งก็คือ การทำหน้าที่เลือกสรรสมาชิกในนามของพรรคความหวังใหม่ ซึ่งผลที่ปรากฏออกมาทำให้พรรคความหวังใหม่ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้ง 22 มีนาคม 2535 จำนวน 72 คน และในการเลือกตั้ง 13 กันยายน 2535 จำนวน 51 คน นับว่าเป็นความสำเร็จระดับหนึ่งของพรรคการเมืองที่ก่อเกิดใหม่ที่มีจำนวนที่นั่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในอันดับ 3 ของพรรคการเมืองทั้งหมด²⁰ อันส่งผลให้พรรคความหวังใหม่ได้เข้าร่วมรัฐบาล ภายหลังจากการเลือกตั้งเมื่อ 13 กันยายน 2535 และพรรคความหวังใหม่ได้รับการจัดสรรให้รับตำแหน่งทางการเมือง โดยหัวหน้าพรรคเป็นรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย²¹

²⁰ สัมภาษณ์. พ.อ.ดร.อภิวัฒน์ วิริยะชัย, 20 ธันวาคม 2537.

²¹ หลักการขั้นพื้นฐานเมื่อ 5 พรรคพันธมิตรสามารถตกลงกันได้ ใน 3 เรื่องได้อย่างรวดเร็วและเรียบร้อย กล่าวคือ 1. ตำแหน่งประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นโควตาของพรรคประชาธิปัตย์ โดยตำแหน่งรองประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นของพรรคความหวังใหม่และพรรคพลังธรรม 2. ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นของ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ 3. จากข้อตกลงในรายละเอียดระหว่างคณะกรรมการประสานงานพรรคร่วมจัดตั้งรัฐบาลอันมี นายบัญญัติ บรรทัดฐาน เป็นประธาน ได้มีการจัดแบ่งความรับผิดชอบกระทรวงต่างๆ ดังนี้ พรรคความหวังใหม่ 12 ตำแหน่ง ต่อ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 51 คน 1. รองนายกรัฐมนตรี 2. รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 3. รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 4. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง 5. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 6. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม 7. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ 8. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย 9. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย 10. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม 11. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ 12. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, "สนั่น ขจรประศาสน์ รมต.ปาลัน ผู้จัดการคนใหม่ รัฐบาลชวน 1" มติชนสุดสัปดาห์ 12 (25 กันยายน 2535), หน้า 10-11.

ปัญหาการดำเนินงานของพรรคความหวังใหม่

ถึงแม้ว่าการเข้าร่วมรัฐบาลในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2535-พ.ศ. 2537)²² ของพรรคความหวังใหม่ จะมีปัญหาการดำเนินงานภายในพรรคและปัญหาภายนอกพรรค โดยเฉพาะหัวหน้าพรรค พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงที่มีความรับผิดชอบครบวงจร ในด้านการสนองประโยชน์สุขแก่ประชาชน แต่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ไม่สามารถบริหารงานที่เรียกร่องศรัทธาของประชาชนได้เลย เพราะ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ถูกพรรคการเมืองเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจถึง 3 ครั้ง²³ ในเรื่องการบริหารรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั้งประเทศ เรื่องที่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ถูกโจมตีจากที่สดถึงการเปิดอภิปรายในครั้งที่ 2²⁵ คือ เรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนทั้งกรุงเทพมหานคร และการเผาโรงเรียนในภาคใต้ ปัญหาการแทรกแซงการบริหารงานกรมตำรวจ การสั่งปลด พล.ต.อ.สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ การเปลี่ยนแปลงการจัดซื้อเครื่องบินลำเลียงในกรมตำรวจ และการคอร์รัปชันการซื้อที่ดินของการเคหะ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดต่อไป

²²ปัญหาภายในพรรค ปัญหาการลาออกของนายอำนาจ วีรพรพรรณ ปัญหา นายวีระ มุสิกพงศ์ เป็นปัญหาที่ยังไม่รุนแรงเป็นความขัดแย้งภายในพรรค ซึ่งหัวหน้าพรรคสามารถแก้ปัญหาภายในพรรค ดูรายละเอียดจาก "จับตาวีระดีจากทานตะวันชมพู," แนวหน้า (15-21 กรกฎาคม 2537), หน้า 6.

²³การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจครั้งที่ 1 เมื่อ 9-11 มิถุนายน พ.ศ. 2536 การเปิดอภิปรายครั้งที่ 2 เมื่อ 11-13 พฤศจิกายน 2536 การเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งที่ 3 เมื่อ 27-28 กรกฎาคม 2537 ดูรายละเอียดจาก สภาผู้แทนราษฎร รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 18 ปีที่ 1 ครั้งที่ 12 (สมัยสามัญ) ประจำปีครั้งที่สอง วันที่ 9-11 มิถุนายน 2536, หน้า 1-345.

²⁴เรื่องที่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ถูกเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจจากพรรคฝ่ายค้านทั้ง 3 ครั้งนั้น เนื้อหาสาระส่วนใหญ่จะเป็นการอภิปรายในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน.

²⁵ดูรายละเอียดจาก "ผลการลงมติไม่ไว้วางใจ" มติชน (13 พฤศจิกายน 2536), หน้า 1.

การอภิปรายไม่ไว้วางใจพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีประเด็นที่สำคัญ

1. การบริหารงานของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ มีการแทรกแซงก้าวก่ายการบริหารงานในกรมตำรวจ โดยการสั่งย้ายอธิบดีกรมตำรวจ เนื่องจากนโยบายขัดกัน นอกจากนั้นยังมีการอภิปรายถึง ปัญหาเด็กฝากและการละเมิดการบริหารงานแทรกแซงโดย ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง เลขาธิการพรรคกิจสังคม ได้อภิปรายถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ในประเด็นโควิตามันสำปะหลัง และการขายข้าวให้อิรัก ซ้ำกับที่มีการอภิปรายไปเมื่อวานแล้ว จากนั้นได้เข้าถึงประเด็นของกระทรวงมหาดไทย ว่าตนไม่มีอะไรกับ รมว. มหาดไทย แต่การพูดกันครั้งนี้ขออย่าได้ใส่อารมณ์ เพราะตนกลัวจะถูกพูดเหมือนคราว อ.ตร. ถูกปลดอีกว่าใครต่อต้าน รมว. มหาดไทยเหมือนต่อต้านความถูกต้อง ไม่ทราบเอาตัวเองเป็นสถาบันความถูกต้องไปตั้งแต่เมื่อไหร่

ร.ต.อ.เฉลิมฯ เปิดถล่ม ด้วยประเด็นเด็กฝากว่า ขอนำจดหมายฉบับหนึ่งมาอ่านซึ่งมีข้อความถึง พล.ต.อ.สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ อดีต อ.ตร. เพื่อฝากฝังนายตำรวจให้ดำรงตำแหน่งในกองตรวจคนเข้าเมือง ลงชื่อ "เมียพี่จิว"

2. การเผาโรงเรียน ร.ต.อ.เฉลิมได้อภิปรายประเด็นปัญหาภาคใต้ว่า ตั้งแต่วันเกิดเหตุการณ์เผาโรงเรียนภาคใต้ ยังไม่มีใครชี้ชัดเสียทีว่าใครอยู่เบื้องหลัง ใครเป็นคนร้าย แต่ที่ผ่านมาไม่ว่าตนจะเป็น รมว. กลาโหม ผบ.ทบ. แม่ทัพภาค 4 ล้วนยืนยันว่าเป็นการกระทำของ ขจก. และแนวร่วมใหม่พูโล รวมถึงนายกข ก็พูดเช่นนี้ แต่ พล.อ.ชวลิต ออกมายืนยันว่า ไม่ใช่เป็นการกระทำของ ขจก. จนมีการจับกุมนายโต๊ะ กูเฮง ซึ่งทางเลขาฯ รัฐมนตรีมหาดไทยก็ออกมาพูดว่าเป็นแพะ แต่จากรายงานของกรมตำรวจระบุชัดเจน ซึ่งรัฐมนตรีก็รู้ แต่โกหกสภา ในรายงานระบุว่า ก่อนเข้ามาปฏิบัติภารกิจได้มีการวางแผนจากมาเลเซีย 2 ครั้ง และประเทศไทย 1 ครั้ง ครั้งนี้ครั้งแรกประชุมเมื่อ 11 กรกฎาคม 2536 ที่บ้านชะยือคิลิส มีผู้ประชุม 120 คน ครั้งที่ 2 ประชุมกลางเดือนกรกฎาคม 2536 ที่บ้านนายโต๊ะยา ที่ประชุมตกลงจะก่อวินาศกรรมวางเพลิงเผา โรงเรียน โดยจะปิดบังไม่ให้ทราบว่าเป็นการกระทำของพูโล ครั้งที่ 3 ประชุมเมื่อ 28 กรกฎาคม 2536 ที่ อำเภอตากใบ จังหวัดยะลา ตกลงเผาทุกโรงเรียน ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร.ต.อ.เฉลิมกล่าวว่า และยังมีการประชุมครั้งล่าสุดที่ไอบาบารู รัฐกลันตัน มาเลเซีย โดยมีหมายเลข 1 คือพี่ชายรัฐมนตรี สิ่งนี้เองที่ พล.อ.ชวลิต เอาความเท็จมาหลอกลวงสภา การก่อการร้ายมีพี่ชายของรัฐมนตรีอยู่เบื้องหลัง เป้าหมายหลักคือคิดแบบคนบ้าบอต้องการแยกดินแดนตนจึงไม่เชื่อรัฐมนตรีที่ขอปรับเปลี่ยนตลอดเวลา แล้วเหตุการณ์นี้มี พล.ต.ต. 2 คน ต้องถูก พล.ต.อ.สวัสดิ์ ตามจับแล้วจะสืบไปถึงพี่ชายรัฐมนตรี จึงถูกย้ายไปจากตำแหน่ง ตัดไม่ให้รู้ว่า มีนักการเมืองบางคนอยู่เบื้องหลัง

3. กรณีการเปลี่ยนแปลงการจัดซื้อเครื่องบินลำเลียงในกรมตำรวจ นายวราเทพ รัตนากร ส.ส.กำแพงเพชร พรรคชาติไทย ได้ลุกขึ้นอภิปรายถึงเรื่องความไม่ชอบมาพากลเรื่องการจัดซื้อเครื่องบินลำเลียงในกรมตำรวจ ว่าซึ่งมีบริษัท 3 บริษัท เข้าประมูลจัดซื้อเครื่องบินดังกล่าว คือ บริษัทเอไอซีอี บริษัท ไอพีทีเอ็น จากอินโดนีเซีย และบริษัทคาร์ซาร์ จากสเปน ซึ่งปรากฏว่ามี 2 บริษัทที่ได้รับการพิจารณาคือ บริษัทคาร์ซาร์ และบริษัทไอพีทีเอ็น โดยเฉพาะบริษัทหลังนั้น มีความใกล้ชิดกับ รมว.มหาดไทย และนอกจากนั้น มติคณะกรรมการกำหนดคุณลักษณะและกรรมการจัดซื้อเห็นชอบให้จัดซื้อจากบริษัทของสเปน แต่จนถึงบัดนี้มีการทิ้งเวลาไป 2 เดือน โดยไม่มีการดำเนินการใดๆ เหมือนกับให้บริษัทของสเปนนั้นไม่ได้จัดซื้อและจะให้บริษัทไอพีทีเอ็นได้รับสิทธิแทน

4. การคอร์รัปชันการซื้อที่ดินของการเคหะ มีการจัดซื้อที่ดินสูงกว่าราคาเป็นจริง นายประเทืองกล่าวถึงความไม่ชอบมาพากลในการเคหะแห่งชาติว่า มีการหากินกันอย่างเอกริกมีการวิ่งเต้นกัน แต่เรื่องนี้ข้างตายทั้งตัวคงเอาไปบับปิดไม่มิด เพราะมีการเข้าไปซื้อที่ตาบอดที่เชียงใหม่ 562 ไร่ ราคาไร่ละ 2 แสนบาท ต่อมากำหนดราคาขายสูงถึง 7.5 แสนบาทต่อไร่ และที่ดินหนองจอก 400 ไร่ ไร่ละ 4 แสนบาท แต่ราคาขาย 9 แสนบาทต่อไป เพราะมีการออกกฎหมายให้อำนาจการเคหะเวนคืนที่ดินตาบอดนำทางได้มีการทำมาหากิจอย่างนี้ ฉะนั้น ขอให้สอบสวนเพื่อจะได้เกิดความชัดเจน ซึ่งตนไม่สามารถไว้วางใจรัฐมนตรีคนนี้ได้

จากการดำเนินงานทางการเมืองในบทบาทพรรคฝ่ายรัฐบาลในรัฐสภานั้น พรรคความหวังใหม่ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองที่ไม่ราบเรียบเหมือนกับหัวหน้าพรรคการเมืองพรรคอื่นเนื่องมาจากความไม่มีประสบการณ์การบริหารการเมืองมาก่อน และกลุ่มอำนาจเก่า (รสช.) มีความพยายามที่จะขัดขวางการดำเนินงานของหัวหน้าพรรค พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ทำให้ภาพลักษณ์ของพรรคความหวังใหม่นั้นไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนเท่าที่ควร พรรคความหวังใหม่ต้องประสบกับความอ่อนแอลง

นอกจากนี้แล้วปัญหาการแตกแยกในพรรคความหวังใหม่ จากการวิจัยของชาญชัย บุญเสนอ เรื่องการรวมกลุ่มของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ยืนยันข้อสมมติฐานดังกล่าวข้างต้นคือ²⁶

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพรรคความหวังใหม่ พอแยกเป็นกลุ่มที่เห็นเด่นชัดได้ดังนี้

²⁶ชาญชัย บุญเสนอ. "การรวมกลุ่มของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 117-118.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดกลุ่มของ นายพิศาล มูลศาสตรสาทร ดังนี้

1. นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม
2. นายสุรศักดิ์ เทียมประเสริฐ
3. นายเทิดภูมิ ใจดี
4. นายเฉลิมยศ แสนวิเศษ
5. นายพูนสวัสดิ์ มูลศาสตรสาทร
6. นายวิทยา ชันอาสา
7. นายภูมินทร์ ลีธีระประเสริฐ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดหัวหน้าพรรคความหวังใหม่โดยตรง
ผู้สนับสนุนที่มีอิทธิพลในพื้นที่คือ นายเจริญ ดำรงพัฒนกิจ เป็นบางส่วน ดังนี้

และผ่านทาง

1. นายบวร ภูจิริต
2. นายสังข์ทอง ศรีธเรศ
3. นายขุนทอง ภูผิวเดือน
4. นายพา อักษรเสื่อ
5. นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์
6. นายสุรวิทย์ คนสมบูรณ์
7. นายระวี กิ่งคำวงศ์
8. นายสุรพร ดนัยตั้งตระกูล
9. นายวิชัย ชัยจิตวณิชกุล
10. นายเฉลิมพล สนิทวงศ์ชัย
11. นายเกษม รุ่งชนเกียรติ
12. นายบุญชง วิสมหมาย
13. นายเฉลิมชัย อุพารกุล
14. นายฉัตรชัย เอียสกุล
15. นายเฉลิมชัย เอียสกุล
16. นายพิทักษ์ ศรีตะบุตร

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดกรรมการบริหารพรรค (นายทวี ไกรคุปต์) ดังนี้

1. นายไพจิต ศรีวรขาน
2. นายอรรถสิทธิ์ ททรัพย์สิทธิ์
3. นายกรีช กงเพชร
4. นายเกียรติ ศรีสุรินทร์
5. นายสนิท จันทรวงศ์

จากการแบ่งกลุ่มของสมาชิกพรรคความหวังใหม่ที่แยกได้ 3 กลุ่มนั้น โดยข้อเท็จจริง กลุ่มที่ 1 ค่อนข้างจะเห็นเด่นชัดแน่นอนที่สุด แต่กลุ่มที่ 2 และ 3 นั้น สมาชิกที่สังกัดทั้ง 2 กลุ่ม ยังไม่เด่นชัดที่จะยืนยันได้ 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะสมาชิกบางคนสังกัดทั้ง 2 กลุ่ม คือ ภาพรวม มองเห็นชัดว่าอยู่ในกลุ่มที่ 2 แต่ขณะเดียวกันบางครั้งก็ไปอาศัยการสนับสนุนจากผู้นำของกลุ่ม ที่ 3 เช่น นายพิทักษ์ ศรีตะบุตร นายระวี กิ่งคำวงศ์ นายสุพร ดนัยตั้งตระกูล เป็นต้น

การแตกแยกภายในพรรคความหวังใหม่นั้น เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พรรคลดความเข้มแข็ง ลงมาก ทำให้พรรคความหวังใหม่อ่อนแอและทรุดโทรมลงเป็นลำดับ

ปัญหาพัฒนาการของพรรค

ปัญหาด้านพัฒนาการของพรรคความหวังใหม่ อาจพิจารณาได้จากการเป็น “สถาบันทางการเมือง” (political institution) ที่มีความเข้มแข็ง อีกนัยหนึ่งได้แก่การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง (institutionalization) ของพรรคการเมืองนั่นเอง โดยอาจพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

1. ชั้นที่เป็นกลุ่มย่อย (factions) เป็นขั้นตอนที่เกิดกลุ่มย่อย กำลังแสวงหาแนวทาง และจุดยืนของตนเองอยู่ ยังขาดการสนับสนุนอย่างกว้างขวางจากประชาชน

พรรคความหวังใหม่ ได้ผ่านขั้นตอนนี้ โดยได้พัฒนาตัวเอง จากกลุ่มทหารประชาธิปไตย และกลุ่มบุคคลที่มีความนิยมในตัวพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และวิธีการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จมาแล้วในการบริหารราชการ โดยเฉพาะจากความสำเร็จในการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ และความสำเร็จในการเป็นที่ปรึกษาทางการเมือง ในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

2. ชั้นที่เป็นกลุ่มขนาดใหญ่ (polarization) มักเป็นกลุ่มตามลักษณะของอุดมการณ์หรือแนวความคิดที่คล้ายคลึงกัน โดยมีการจัดองค์การที่เป็นรูปเป็นร่าง มีแนวทาง และมีจุดยืนที่ชัดเจนมากขึ้น

พรรคความหวังใหม่ได้พัฒนาผ่านขั้นตอนนี้แล้วเช่นเดียวกัน โดยได้มีการขยายความคิดในเชิงอุดมการณ์ไปยังบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ทั่วประเทศ ทั้ง นักวิชาการ นักธุรกิจ ผู้ใช้วิชาชีพ ผู้ใช้แรงงาน กลุ่มศาสนา ทั่วประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2531-2534 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และผู้นำของกลุ่มอุดมการณ์นี้ ได้เดินทางไปเผยแพร่อุดมการณ์ และระดมความคิดจากมวลชนกลุ่มต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่เรียกกันว่า “การเดินทาง แสนกิโลเมตร ของพลเอกชวลิต”

3. ชั้นที่กำลังขยายตัว (expansion) เป็นชั้นที่กำลังขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการจัดโครงสร้างและการแบ่งแยกหน้าที่ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ

เมื่อได้จัดตั้งขึ้นเป็นพรรคการเมืองแล้ว พรรคความหวังใหม่ ได้จัดตั้งที่ทำการของพรรคขนาดใหญ่ขึ้น ที่เลขที่ 300 ซอยร่วมจิตต์ ถนนนครไชยศรี กรุงเทพมหานคร ในพื้นที่จำนวน 5 ไร่เศษ มีอาคารใช้สอยประโยชน์จำนวนมาก มีบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ จำนวนหลายร้อยคน พร้อมด้วย อุปกรณ์สำนักงาน และคอมพิวเตอร์อย่างครบครัน มีการจัดตั้งสาขาพรรคจำนวนมาก และมีการฝึกอบรมแกนนำของพรรคอย่างเป็นระบบ จนกระทั่งมีการคาดการณ์ในเบื้องต้นว่า พรรคความหวังใหม่อาจเป็นพรรคที่ได้คะแนนเสียงมากที่สุดในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้น

4. ขั้นที่พัฒนาเป็นสถาบัน (institutionalization) เป็นขั้นที่พรรคการเมืองมีเสถียรภาพและพร้อมที่จะทำหน้าที่ของพรรคการเมืองได้อย่างเต็มที่

เมื่อพรรคความหวังใหม่ได้จดทะเบียนเป็นพรรคการเมืองตามกฎหมายแล้ว ในขั้นตอนพัฒนาตัวเองขึ้นเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็ง ได้ประสบปัญหานานาประการ โดยเฉพาะจากการที่มีบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาแย่งชิงความเป็นผู้นำพรรค การต่อสู้ภายในทำให้เกิดความอ่อนแอขึ้นแก่พรรคในระดับหนึ่ง

ในขั้นตอนของการระดมผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละครั้ง แต่ละกลุ่มได้แย่งชิงผลประโยชน์ในการระดมสมาชิกกลุ่มของตนเข้าลงสมัครรับเลือกตั้งให้ได้มากที่สุด ทำให้เกิดการแตกแยกระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่สูญเสียผลประโยชน์ และต้องถอนตัวออกไปจากการดำเนินงานของพรรค ตัวอย่างเช่น กลุ่มผู้นำทางการเมืองที่เป็นเพื่อนสนิทหรือคณะทำงานของพลเอกชวลิต เมื่อสมัยดำรงตำแหน่งในกองทัพ ได้ถอนตัวออกไป

ภายหลังจากการเลือกตั้ง ส.ส. ผู้ได้รับการเลือกตั้งมีบทบาทสูงขึ้น ในการบริหารพรรคความหวังใหม่ทั้งทางด้านนโยบายและปฏิบัติการ ทำให้ผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้งสูญเสียผลประโยชน์ ได้ถอนตัวออกจากพรรคความหวังใหม่อีกวาระหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่มีความนิยมในตัวพลเอกชวลิตในตอนต้น

การเลือกตั้งครั้งที่สอง เมื่อ 13 กันยายน 2535 สภาพการณ์ยังคงอยู่ในลักษณะเดิม อีกทั้งได้รับการต่อต้านจากนโยบายลับของคณะ รสช. ทำให้พรรคความหวังใหม่ได้รับการเลือกตั้งจำนวนน้อยลงกว่าเดิมและมีความอ่อนแอลงเป็นอันมาก โดยเฉพาะจากการที่หัวหน้าพรรคได้รับการอภิปรายไม่ไว้วางใจหลายครั้งหลายครา

ในด้านการบริหารพรรค แม้ว่าพรรคความหวังใหม่จะได้กำหนดโครงสร้างและวิธีการปฏิบัติงานของพรรคไว้อย่างกว้างขวาง แต่จากความอ่อนแอของพรรคดังที่กล่าวมาแล้ว ทำให้พรรคความหวังใหม่ประสบความอ่อนแอในด้านการบริหารพรรคด้วย โดยเฉพาะในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. องค์การของพรรค (party organization) แม้จะมีการแบ่งงานออกเป็นสาขาต่างๆ แต่ในที่สุดก็ประสบความล้มเหลวในการเชื่อมโยงกันเป็นสายงานจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง เพื่อช่วยให้การรณรงค์หาเสียงเป็นไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

2. กลไกของพรรค (party machinery) มีความอ่อนแอในการประสานและเชื่อมโยงกันมีหน่วยงานในสาขาที่จำเป็นและมีหัวหน้ารับผิดชอบ เช่น สำนักงานเลขาธิการ ฝ่ายนโยบาย และการเมือง ฝ่ายวิชาการและวางแผน ฝ่ายกฎหมาย ฝ่ายการคลัง ฝ่ายรณรงค์หาเสียง ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และองค์การสนับสนุนต่าง ๆ

3. นโยบายของพรรค (party platform) ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงและมีผลกระทบอย่างสำคัญต่อสังคมและการเมืองการปกครองไทยยังมีจำนวนน้อย ทั้งนี้เนื่องจากพรรคความหวังใหม่เข้าเป็นรัฐบาลผสมกับพรรคการเมืองอื่นๆ ทำให้ดำเนินงานตามนโยบายของพรรคเป็นไปได้น้อยจำกัด จนในที่สุดต้องถอนตัวออกจากการเข้าร่วมรัฐบาลในปี พ.ศ. 2537

4. การเงินของพรรค (party finance) การบริหารการเงินของพรรคยังขาดความเป็นระบบมีการกล่าวโทษกันตลอดเวลาว่ามีบุคคลเพียงบางคนเท่านั้นที่มีอำนาจในการหาทุนทรัพย์อุดหนุนพรรคและเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งจ่ายเงินทุนของพรรคอย่างแท้จริง จากหลักฐานที่ปรากฏในงบดุลประจำปี ที่นำเสนอต่อกระทรวงมหาดไทย ยังขาดความเป็นระบบตามวิธีการงบประมาณที่มาตรฐานขององค์การทั่วไป เงินอุดหนุนพรรคที่ได้จากแหล่งทุนอื่นๆ เช่น สมาชิกพรรค จากการบริจาค และจากการจัดหารายได้ของพรรค เป็นต้น ยังไม่สามารถกระทำได้อย่างเป็นรูปธรรม ในการนี้ทำให้พรรคความหวังใหม่ยังไม่สามารถที่จะพัฒนาตัวเองขึ้นเป็นองค์กรสาธารณะอย่างเต็มที่ได้

5. การประชุมของพรรค (party convention) แม้ว่าพรรคความหวังใหม่จะมีการประชุมกรรมการบริหารพรรคอย่างสม่ำเสมอ แต่ยังขาดการประชุมพรรคในระดับชาติ หรือระดับสมาชิกทั่วประเทศ อย่างเป็นระบบ จึงไม่สามารถระดมมวลชนเข้าให้การสนับสนุนพรรคในด้านต่างๆ เพื่อให้เป็นพรรคของมหาชนได้ อนึ่ง แม้การประชุมกรรมการบริหารพรรค ก็ยังมีระเบียบวิธีการที่จำกัดในความเป็นประชาธิปไตยขององค์กร ทั้งนี้เนื่องจากพรรคความหวังใหม่ยังมีความอ่อนแอในด้านต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ฉะนั้น การทำให้การประชุมพรรคทำให้เกิดความเข้มแข็งจึงอยู่ในขอบเขตจำกัดเช่นเดียวกัน

6. ความเป็นมาของพรรค (party history) เนื่องจากเป็นพรรคที่เกิดใหม่ ความอ่อนไหวในด้านต่างๆ จึงมีค่อนข้างมาก โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับการถูกโจมตีและอุปสรรคนานาประการ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับพรรคที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานแล้ว พรรคความหวังใหม่ยังมีความเสียเปรียบในด้านนี้อยู่มาก

สรุป

กล่าวโดยสรุป พรรคความหวังใหม่ ยังเป็นพรรคการเมืองที่กำลังอยู่ในขั้นพัฒนาการ ช่วงเวลาที่กล่าวมานี้ จะเป็นช่วงเวลาหนึ่งของการพัฒนาการนั้นก็คือขั้นตอนการก่อตั้งพรรค พรรคความหวังใหม่ มีผู้นำที่มีฐานอำนาจทางการเมืองไทยโดยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นผู้ที่เคยผ่านการเป็นผู้บัญชาการทหารบก พ.ศ. 2530 และได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นผู้นำนโยบายการเมืองนำการทหารตามคำสั่ง 66/2523 ได้สำเร็จผล และเป็นทหารนักพัฒนาโครงการต่างๆ ที่สำคัญคือโครงการพัฒนาอีสานเขียว ซึ่งเป็นฐานอำนาจทางการเมืองของตัวผู้นำที่มีอยู่ดั้งเดิม ก่อนการก่อตั้งพรรค การดำเนินงานทางการเมืองของพรรคฝ่ายค้านและพรรคฝ่ายรัฐบาล ในช่วงการดำเนินงานนั้น พรรคความหวังใหม่ได้ประสบกับความแตกแยกในพรรค โดยมีการแบ่งเป็นกลุ่มๆ ส่วนการดำเนินงานในฐานะพรรคฝ่ายค้านในช่วง 22 มีนาคม 2536 คือการต่อต้านการเป็นนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดาช และการดำเนินงานทางการเมืองในฐานะที่เป็นฝ่ายรัฐบาลคือการนำพรรคเข้าร่วมรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เป็นพรรคการเมืองที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ มีการเปิดอภิปรายถึง 3 ครั้ง หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ถูกอภิปรายมากที่สุด และพรรคความหวังใหม่ต้องออกจากการร่วมรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เพราะความขัดแย้งเรื่องพระราชบัญญัติการปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 198 มาตรา 199²⁷ ซึ่งพรรคความหวังใหม่ดำเนินแนวทางที่ขัดแย้งกับรัฐบาล จึงต้องลาออกจากการเป็นพรรคร่วมรัฐบาล กลับมาเป็นพรรคฝ่ายค้าน ซึ่งเป็นวิถีทางการเมืองของพรรคการเมืองแบบประชาธิปไตย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าพรรคความหวังใหม่ก่อเกิดมาจากกลุ่มคณะทหาร อาศัยความสัมพันธ์รูปแบบอุปถัมภ์ (patron-client) นำระบบการดำเนินการจัดการแบบประชาธิปไตยเข้ามาบริหารดำเนินงาน คณะกรรมการก่อตั้งพรรคส่วนหนึ่งมีประสบการณ์ทางการเมืองทั้งรูปแบบทหารและพลเรือน สมาชิกของพรรคความหวังใหม่ส่วนใหญ่จะเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกพรรคมีความศรัทธาในตัวผู้นำพรรค และมีปัญหาความขัดแย้งภายในพรรคค่อนข้างน้อยกว่าพรรคการเมืองอื่นๆ ในเชิงเปรียบเทียบ แต่พรรคความหวังใหม่ก็ต้องเผชิญกับการต่อสู้ทางการเมืองกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ในระบบการเมืองไทย.

²⁷ สัมภาษณ์ นาย मुख สุลไลมาน, 20 ธันวาคม 2537.